

Ubezwiastnowolnienie, sprawy małżeńskie oraz inne sprawy rodzinne i opiekuńcze

Zajęcia 8

Ubezważnowolnienie

Art. 13 KC

§ 1. Osoba, która ukończyła lat trzynaście, może być **ubezważnowolniona całkowicie**, jeżeli wskutek choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego albo innego rodzaju zaburzeń psychicznych, w szczególności pijaństwa lub narkomanii, nie jest w stanie kierować swym postępowaniem.

§ 2. Dla ubezważnowolnionego całkowicie ustanawia się opiekę, chyba że pozostaje on jeszcze pod władzą rodzicielską.

Art. 16 KC

§ 1. Osoba pełnoletnia może być **ubezważnowolniona częściowo** z powodu choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego albo innego rodzaju zaburzeń psychicznych, w szczególności pijaństwa lub narkomanii, jeżeli stan tej osoby nie uzasadnia ubezważnowolnienia całkowitego, lecz potrzebna jest pomoc do prowadzenia jej spraw.

§ 2. Dla osoby ubezważnowolnionej częściowo ustanawia się kuratelę.

Ubezważnowolnienie

Inne akty prawne regulujące postępowanie związane z ubezwłasnowolnieniem:

- art. 21–42(3) ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi – postępowanie w stosunku do osób nadużywających alkoholu;
- art. 21–37 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego – postępowanie lecznicze;
- art. 42–49 ustawa o ochronie zdrowia psychicznego – postępowanie przed sądem opiekuńczym;
- Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności;
- Konwencja dotycząca ubezwłasnowolnienia i analogicznych zarządzeń opiekuńczych.

Ubezważnowolnienie

Właściwym rzeczowo, jako sąd I instancji, w sprawach o ubezważnowolnienie jest sąd okręgowy. Właściwość tego sądu obejmuje wszystkie sprawy uregulowane przepisami art. 544–560 KPC, a więc:

- 1) orzeczenie ubezważnowolnienia;
- 2) ustanowienie doradcy tymczasowego (art. 548 KPC);
- 3) uchylene ubezważnowolnienia (art. 559 § 1 KPC);
- 4) zmiana ubezważnowolnienia (art. 559 § 2 KPC) (*E. Marszałkowska-Krześ (w:) Art. 544 KPC red. Marszałkowska-Krześ 2018, wyd. 21*).

Art. 47 KPC

§ 1. W pierwszej instancji sąd rozpoznaje sprawy w składzie jednego sędziego, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.

Art. 16 KPC

§ 1. Sądy rejonowe rozpoznają wszystkie sprawy z wyjątkiem spraw, dla których zastrzeżona jest właściwość sądów okręgowych.

Ubezważnowolnienie

Art. 545 § 1 KPC

Wniosek o ubezważnowolnienie może zgłosić:

1. małżonek osoby, której dotyczy wniosek o ubezważnowolnienie;
2. jej krewni w linii prostej oraz rodzeństwo;
3. jej przedstawiciel ustawowy,
4. osoba, której dotyczy wniosek o ubezważnowolnienie (spór)?

Ubezważnowolnienie

Uchwała

Składu Siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego - Izba Cywilna - zasada prawna (nieaktualna)

z dnia 10 listopada 1969 r.

III CZP 56/69

Ubezważnowolnionemu nie przysługuje uprawnienie do zgłoszenia wniosku o wszczęcie postępowania o uchylenie lub zmianę ubezważnowolnienia. W wypadku, gdy skierowane przez ubezważnowolnionego do sądu pismo w tym przedmiocie nie daje podstawy do wszczęcia postępowania z urzędu, przewodniczący zawiadamia o tym przedstawiciela ustawowego osoby ubezważnowolnionej.

Ubezważnowolnienie

Uchwała

Pełnego Składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego (nieaktualna)

z dnia 14 października 2004 r.

III CZP 37/04

Ubezważnowolnionemu nie przysuguje uprawnienie do zgłoszenia wniosku o wszczęcie postępowania o uchylenie lub zmianę ubezważnowolnienia. W wypadku gdy skierowane przez ubezważnowolnionego do sądu pismo w tym przedmiocie nie daje podstawy do wszczęcia postępowania z urzędu, przewodniczący zawiadamia o tym przedstawiciela ustawowego osoby ubezważnowolnionej.

Ubezważnowolnienie

Wyrok

Trybunału Konstytucyjnego

z dnia 7 marca 2007 r.

K 28/05

TK orzeka:

Art. 559 w związku z art. 545 § 1 i 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 43, poz. 296, ze zm.) w zakresie, w jakim nie przyznaje osobie ubezważnowolnionej uprawnienia do zgłoszenia wniosku o wszczęcie postępowania o uchylenie lub zmianę ubezważnowolnienia, jest niezgodny z art. 30 i art. 31 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Ubezważnowolnienie

Postanowienie

Sądu Najwyższego - Izba Cywilna

z dnia 22 marca 2007 r.

III CSK 395/06

Zasada prawna, że ubezważnowolnionemu nie przysługuje uprawnienie do zgłoszenia wniosku o wszczęcie postępowania o uchylenie lub zmianę ubezważnowolnienia, z dniem 16 marca 2007 r., tj. z dniem wejścia w życie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 marca 2007 r., K 28/05, stwierdzającego, że art. 559 w zw. z art. 545 § 1 i 2 k.p.c. w zakresie, w jakim nie przyznaje osobie ubezważnowolnionej uprawnienia do zgłoszenia wniosku o wszczęcie postępowania o uchylenie lub zmianę ubezważnowolnienia, jest niezgodny z art. 30 i 31 Konstytucji (Dz. U. Nr 47, poz. 319) straciła aktualność.

Ubezważnowolnienie

Postanowienie

Sądu Najwyższego - Izba Cywilna

z dnia 20 listopada 1969 r.

I CR 374/69

Instytucja ubezważnowolnienia **ma na celu interes osoby, która ma być ubezważnowolniona**, a nie interes innych osób, czy urzędów, jak np. zapobieganie tą drogą zabieraniu czasu pieniactwem danej osoby czy też uprzykrzaniu się osobom trzecim itp.

Ubezważnowolnienie

Wniosek o ubezważnowolnienie powinien zawierać:

- 1)** wskazanie sądu, do którego jest kierowany;
- 2)** dane wnioskodawcy ze wskazaniem, że wnioskodawca należy do kategorii osób wymienionych w art. 545 § 1 pkt 1–3 KPC;
- 3)** dane osoby, której wniosek dotyczy, ze wskazaniem miejsca zamieszkania i innych danych umożliwiających jej indywidualizację;
- 4)** wskazanie zainteresowanych;
- 5)** sprecyzowane żądanie:
 - o ubezważnowolnienie całkowite,
 - o ubezważnowolnienie częściowe.

Ubezważnowolnienie

Art. 546 KPC

§ 1. Uczestnikami postępowania o ubezważnowolnienie są z mocy samego prawa prócz wnioskodawcy:

- osoba, której dotyczy wnioski;
- jej przedstawiciel ustawowy;
- małżonek osoby, której dotyczy wnioski o ubezważnowolnienie.

Art. 510 KPC

§ 1. Zainteresowanym w sprawie jest każdy, **czyich praw dotyczy wynik postępowania**, może on wziąć udział w każdym stanie sprawy aż do zakończenia postępowania w drugiej instancji. Jeżeli weźmie udział, staje się uczestnikiem. Na odmowę dopuszczenia do wzięcia udziału w sprawie przysługuje zażalenie.

§ 2. Jeżeli okaże się, że zainteresowany nie jest uczestnikiem, sąd wezwie go do udziału w sprawie. Przez wezwanie do wzięcia udziału w sprawie wezwany staje się uczestnikiem. W razie potrzeby wyznaczenia kuratora do zastępowania zainteresowanego, którego miejsce pobytu jest nieznane, jego wyznaczenie następuje z urzędu.

Ubezważnowolnienie

Postanowienie

Sądu Najwyższego - Izba Cywilna

z dnia 30 kwietnia 1965 r.

II CZ 23/65

Art. 546 KPC nie wyłącza stosowania art. 510 tegoż KPC. Uczestnikiem postępowania o ubezważnowolnienie może być oprócz osób wymienionych w art. 546 KPC **również zainteresowany, o którym mowa w art. 510 KPC.** Przepis art. 546 KPC, wymieniający uczestników z mocy samego prawa, ma tylko ten skutek, że wymienione osoby są uczestnikami postępowania o ubezważnowolnienie niezależnie od wzięcia przez nie udziału w sprawie, gdy tymczasem zainteresowany w rozumieniu art. 510 KPC staje się uczestnikiem postępowania tylko wtedy, gdy wzięł w nim udział.

Ubezważnowolnienie

Postanowienie

Sądu Najwyższego - Izba Cywilna

z dnia 4 października 1966 r.

II CR 317/66

Uczestnikami postępowania o ubezwężnowolnienie mogą być - obok osób wymienionych w art. 546 par. 1 KPC, będących uczestnikami z mocy i samego prawa - **tylko osoby wymienione w art. 545 par. 1 pkt 2 KPC**, uznane przez ustawodawcę za zainteresowane w rozumieniu art. 510 KPC.

Ubezważnowolnienie

Art. 547 KPC (brzmienie poprzednie do 2007 r.)

§ 1. Ilekroć według przepisów niniejszego rozdziału należy wezwać lub wysłuchać osobę, która ma być ubezważnowolniona, albo doręczyć jej pismo sądowe, sąd może czynności tych zaniechać, jeżeli ze względu na stan zdrowia tej osoby, stwierdzony orzeczeniem biegłego, uzna je za niecelowe.

§ 2. W tym wypadku sąd orzekający, w celu ochrony w toku postępowania praw osoby, która ma być ubezważnowolniona, ustanowi kuratora, chyba że ma ona przedstawiciela ustawowego, który nie jest wnioskodawcą.

Art. 547 KPC (aktualne brzmienie) § 1. Osobę, której dotyczy wnioski o ubezważnowolnienie, należy wysłuchać niezwłocznie po wszczęciu postępowania; wysłuchanie powinno odbyć się w obecności biegłego psychologa oraz - w zależności od stanu zdrowia osoby, która ma być wysłuchana - biegłego lekarza psychiatry lub neurologa.

§ 2. W celu wysłuchania osoby, której dotyczy wnioski o ubezważnowolnienie, sąd może zarządzić przymusowe sprowadzenie tej osoby na rozprawę albo wysłuchać ją przez sędziego wyznaczonego. Na postanowienie sądu o przymusowym sprowadzeniu osoby na rozprawę przysługuje zażalenie.

§ 3. Niemożność porozumienia się z osobą, której dotyczy wnioski o ubezważnowolnienie, stwierdza się w protokole po wysłuchaniu biegłego lekarza i psychologa uczestniczących w posiedzeniu.

Ubezważnowolnienie

Art. 549 KPC

§ 1. Osoba, dla której ustanowiono doradcę tymczasowego, ma ograniczoną zdolność do czynności prawnych na równi z osobą ubezważnowolnioną częściowo.

§ 2. Do doradcy tymczasowego stosuje się przepisy o kuratorze osoby częściowo ubezważnowolnionej.

Art. 181 KRO

§ 1. Kurator osoby ubezważnowolnionej częściowo jest powołany do jej reprezentowania i do zarządu jej majątkiem tylko wtedy, gdy sąd opiekuńczy tak postanowi.

§ 2. W razie uchylenia ubezważnowolnienia kuratela ustaje z mocy prawa.

Ubezważnowolnienie

Zdolność do czynności procesowych osoby, dla której ustanowiono doradcę tymczasowego. Osoba, dla której ustanowiony został doradca tymczasowy, ma wprawdzie ograniczoną zdolność do czynności prawnych (art. 549 § 1 KPC), ale **nie pozbawia** jej to **pełnej zdolności** do podejmowania w toku postępowania o ubezważnowolnienie **czynności procesowych** dotyczących jej osoby. Wniosek taki wynika z zestawienia art. 573 i 549 KPC. Zdolność ta nie ulega ograniczeniu nawet przy takim stanie zdrowia, przy którym nawiązanie z nią kontaktu okazuje się bezwzględnie niecelowe. Ograniczenie zdolności do działania w postępowaniu o ubezważnowolnienie następuje dopiero w razie konieczności ochrony osoby chorej lub jej majątku. Poza tym skuteczność czynności procesowych podejmowanych przez doradcę tymczasowego nie jest uzależniona od woli osoby przez niego reprezentowanej (orz. SN z 13.10.1953 r., I C 1303/53, OSNCK 1954, Nr 4, poz. 77). (*B. Czech (w:) Art. 549 KPC T. II red. Piasecki 2016, wyd. 7.*)

Ubezważnowolnienie

Postanowienie

Sądu Najwyższego - Izba Cywilna

z dnia 8 września 1970 r.

II CZ 115/70

Uprawnienia kuratora osoby częściowo ubezważnowolnionej do działania w procesie (art. 66 KPC) odnoszą się do wszystkich spraw wynikłych z czynności, których osoba taka nie może dokonać samodzielnie, choćby postanowienie sądu opiekuńczego nie zawierało upoważnienia kuratora do reprezentowania osoby częściowo ubezważnowolnionej (art. 181 KRO). Dlatego w tych sprawach kurator podejmuje czynności procesowe za tę osobę i jemu należy doręczać odpisy orzeczeń (art. 133 par. 1 KPC).

Ubezważnowolnienie

Art. 552 KPC (brzmienie poprzednie do 2007 r.)

§ 1. Jeżeli według wniosku ubezważnowolnienie ma być orzeczone z powodu choroby psychicznej lub niedorozwoju umysłowego, **sąd może przed wszczęciem postępowania** o ubezważnowolnienie zażądać przedstawienia świadectwa lekarskiego o stanie psychicznym osoby, która ma być ubezważnowolniona, a jeżeli ubezważnowolnienie ma nastąpić z powodu pijaństwa - zaświadczenia poradni przeciwalkoholowej.

Art. 552 KPC (aktualne brzmienie)

§ 1. Jeżeli według wniosku ubezważnowolnienie ma być orzeczone z powodu choroby psychicznej lub niedorozwoju umysłowego, **sąd przed zarządzeniem doręczenia wniosku zażąda**, w wyznaczonym terminie, przedstawienia świadectwa lekarskiego wydanego przez lekarza psychiatrę o stanie psychicznym osoby, której dotyczy wniosek o ubezważnowolnienie, lub opinii psychologa o stopniu niepełnosprawności umysłowej tej osoby. Jeżeli ubezważnowolnienie ma nastąpić z powodu pijaństwa, sąd żąda także przedstawienia zaświadczenia poradni przeciwalkoholowej, a jeżeli ubezważnowolnienie ma nastąpić z powodu narkomanii - zaświadczenia z poradni leczenia uzależnień.

Ubezważnowolnienie

Projektowana obligatoryjność żądania odpowiednich zaświadczeń lekarskich lub także opinii psychologa jest uzasadniona ze względu na wszczynanie postępowań w znacznej liczbie przypadków na podstawie wniosków nienależycie udokumentowanych. W razie niezłożenia żądanych świadectw (zaświadczeń) lekarskich lub opinii psychologa sąd odrzucałby wniosek o ubezważnowolnienie, chyba że ich złożenie nie byłoby możliwe. Takie zastrzeżenie jest niezbędne, ponieważ zaburzenia psychiczne lub niedorozwój umysłowy nie zawsze są diagnozowane przed złożeniem wniosku o ubezważnowolnienie, który może jednak dostatecznie uprawdopodobniać istnienie choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego albo innego rodzaju zaburzeń psychicznych uzasadniających ubezważnowolnienie. Jeżeli jednak treść wniosku nie uprawdopodobniałaby potrzeby ubezważnowolnienia, sąd odrzucałby wniosek (*Druk sejmowy V kadencji Nr 715 z 19.6.2006 r., s. 9, pkt 18*).

Ubezważnowolnienie

Art. 554 KPC

§ 1. Sąd może, jeżeli na podstawie opinii dwóch biegłych lekarzy uzna to za niezbędne, zarządzić oddanie osoby, której dotyczy wnioski o ubezwłasnowolnienie, pod obserwację w zakładzie leczniczym **na czas nie dłuższy niż sześć tygodni**. W wyjątkowych wypadkach sąd może termin ten przedłużyć **do trzech miesięcy**.

§ 2. Przed wydaniem postanowienia sąd wysłucha uczestników postępowania.

§ 3. Na postanowienie zarządzające oddanie do zakładu przysługuje zażalenie.

Wymienione w art. 554 § 1 KPC zarządzenie obserwacji w zakładzie leczniczym nie zostało przewidziane jako środek służący osobie, o której ubezwłasnowolnienie sprawa się toczy, dla wykazania, że jest psychicznie zdrowa. Zarządzenie to jest środkiem mającym rozwiązać ewentualne wątpliwości sądu i biegłych lekarzy – co do stanu zdrowia psychicznego wspomnianej osoby. Dlatego, według art. 554 § 1 KPC, ów środek, niewątpliwie drastyczny, bo ograniczający w pewnym stopniu wolność wspomnianej osoby, może być stosowany tylko jako niezbędny po wysłuchaniu opinii dwóch biegłych lekarzy (post. SN z 3.5.1974 r., I CZ 56/74, Legalis).

Ubezważnowolnienie

Obserwacja lekarska osoby, która ma być ubezważnowolniona z powodu zaburzenia psychicznego wywołanego zależnością od środków narkotycznych, powinna być dostosowana do rzeczywistych potrzeb. Osoby takiej nie należy umieszczać w zamkniętym zakładzie leczniczym wówczas, gdy wynik potrzebny do oceny istnienia u niej takiego zaburzenia czy jego braku może być uzyskany w drodze obserwacji prowadzonej w inny sposób, np. w warunkach ambulatoryjnych (K. Flaga-Gieruszyńska (w:) Art. 554 KPC red. Zieliński 2017, wyd. 9).

Ubezważnowolnienie

Art. 514 KPC

§ 1. **Rozprawa odbywa się w wypadkach wskazanych w ustawie.** W innych wypadkach wyznaczenie rozprawy zależy od uznania sądu. Mimo niewyznaczenia rozprawy sąd przed rozstrzygnięciem sprawy może wysłuchać uczestników na posiedzeniu sądowym lub zażądać od nich oświadczeń na piśmie.

Art. 555 KPC

Orzeczenie w przedmiocie ubezważnowolnienia **może zapaść tylko po przeprowadzeniu rozprawy.**

Ubezważnowolnienie

Art. 560 KPC

§ 1. Do zaskarżania postanowień uprawniony jest sam ubezważnowolniony nawet wówczas, gdy ustanowiony został doradca tymczasowy albo kurator.

§ 2. Do środków odwoławczych wnoszonych przez osobę, której dotyczy wniosek o ubezważnowolnienie, nie stosuje się art. 368. Środka odwoławczego wniesionego przez osobę, której dotyczy wniosek o ubezważnowolnienie, **nie odrzuca się z powodu nieusunięcia braków formalnych**.

Wątpliwości może rodzić terminologia użyta w § 1 komentowanego przepisu. Przepis ten odnosi się bowiem do "ubezważnowolnionego", a nie do "osoby, której dotyczy wniosek o ubezważnowolnienie" (jak w § 2). Stąd zapewne pogląd *M. Uliasz*, że przepis ten odnosi się tylko do wnoszenia środków zaskarżenia przez ubezważnowolnionego (*Uliasz*, Komentarz KPC, 2008, s. 831). W mojej ocenie, mimo niezręczności terminologicznej, dokonując wykładni celowościowej przepisu, należy stanąć na stanowisku, że komentowany przepis ma zastosowanie do wszystkich postanowień, wydawanych w toku postępowania w sprawie o ubezważnowolnienie, co do których przysługuje zażalenie albo apelacja (*E. Marszałkowska-Krześ (w:) Art. 560 KPC red. Marszałkowska-Krześ 2018, wyd. 21*)

Sprawy małżeńskie

Art. 561 KPC

§ 1. Zezwolenia na zawarcie małżeństwa kobiecie niemającej ukończonych lat osiemnastu udziela sąd opiekuńczy na jej wniosek. Postanowienie o udzieleniu zezwolenia staje się skuteczne z chwilą uprawomocnienia się i nie może być zmienione ani uchylone.

§ 2. Zezwolenia na zawarcie małżeństwa osobie dotkniętej chorobą psychiczną albo niedorozwojem umysłowym oraz osobom powinowatym w linii prostej udziela sąd na wniosek tych osób.

Art. 10 KRO

§ 1. Nie może zawrzeć małżeństwa osoba niemająca ukończonych lat osiemnastu. Jednakże z ważnych powodów sąd opiekuńczy może zezwolić na zawarcie małżeństwa kobiecie, która ukończyła lat szesnaście, a z okoliczności wynika, że zawarcie małżeństwa będzie zgodne z dobrem założonej rodziny.

Sprawy małżeńskie

Art. 12 KRO

§ 1. Nie może zawrzeć małżeństwa osoba dotknięta chorobą psychiczną albo niedorozwojem umysłowym. Jeżeli jednak stan zdrowia lub umysłu takiej osoby nie zagraża małżeństwu ani zdrowiu przyszłego potomstwa i jeżeli osoba ta nie została ubezwłasnowolniona całkowicie, sąd może jej zezwolić na zawarcie małżeństwa.

Art. 14 KRO

§ 1. Nie mogą zawrzeć ze sobą małżeństwa krewni w linii prostej, rodzeństwo ani powinowaci w linii prostej. Jednakże z ważnych powodów sąd może zezwolić na zawarcie małżeństwa między powinowatymi.

Sprawy małżeńskie

Wyrok

Sądu Najwyższego - Izba Cywilna

z dnia 30 czerwca 1971 r.

II CR 169/71

Po zawarciu małżeństwa zagadnienie, czy w chwili zawierania małżeństwa, jeden z małżonków był dotknięty chorobą psychiczną bądź wadą umysłu tego rodzaju, że stan ten zagraża małżeństwu lub zdrowiu przyszłego potomstwa, należy do sądu rozpoznającego sprawę o unieważnienie małżeństwa, a zezwolenie z art. 12 par. 1 zdanie ostatnie KRO nie wchodzi w rachubę.

Sprawy małżeńskie

Uchwała

Sądu Najwyższego - Izba Cywilna i Administracyjna

z dnia 25 kwietnia 1983 r.

III CZP 12/83

Po zawarciu małżeństwa rozstrzygnięcie o zezwoleniu z art. 12 § 1 zdanie drugie kro w postępowaniu przewidzianym w art. 561 § 2 KPC jest niedopuszczalne. Sąd rozpoznający sprawę o unieważnienie - z powodu choroby psychicznej jednego z małżonków - małżeństwa zawartego bez wskazanego zezwolenia rozstrzyga, czy zachodziła potrzeba i przesłanki udzielenia zezwolenia.

Sprawy małżeńskie

Art. 562 KPC

Zwolnienia od obowiązku złożenia urzędowi stanu cywilnego dokumentu potrzebnego do zawarcia małżeństwa udziela sąd na wniosek osoby obowiązanej do złożenia dokumentu.

Art. 3 KRO

§ 1. Osoby zamierzające zawrzeć małżeństwo powinny złożyć lub przedstawić kierownikowi urzędu stanu cywilnego dokumenty niezbędne do zawarcia małżeństwa, określone w odrębnych przepisach.

§ 2. Jeżeli otrzymanie dokumentu, który osoba zamierzająca zawrzeć małżeństwo jest obowiązana złożyć lub przedstawić kierownikowi urzędu stanu cywilnego, **napotyka trudne do przewyciężenia przeszkody**, sąd może zwolnić tę osobę od obowiązku złożenia lub przedstawienia tego dokumentu.

Sprawy małżeńskie

Postanowienie

Sądu Najwyższego - Izba Cywilna

z dnia 16 listopada 1971 r.

III CRN 404/71

Rozpoznając wniosek cudzoziemca o zwolnienie go od złożenia kierownikowi urzędu stanu cywilnego dowodu zdolności do zawarcia małżeństwa według jego prawa ojczystego (art. 46 ust.1 prawa o aktach stanu cywilnego), sąd powinien ustalić wszystkie okoliczności, które powinny być stwierdzone takim dowodem. W szczególności należy ustalić, czy prawo to nie przewiduje zakazu zawierania małżeństwa przez obywateli danego państwa z obywatelami innego państwa, oraz czy nie jest ono sprzeczne z podstawowymi zasadami porządku prawnego PRL. W razie stwierdzenia, że małżeństwo obywatela polskiego z cudzoziemcem byłoby nieważne w świetle prawa ojczystego cudzoziemca, sąd odmawia mu zwolnienia od przedstawienia dowodu, o którym mowa w art. 46 ust.1 prawa o aktach stanu cywilnego.

Sprawy małżeńskie

Uchwała

Składu Siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego - Izba Cywilna i Administracyjna - zasada prawna

z dnia 20 stycznia 1983 r.

III CZP 37/82

Zakaz zawierania małżeństw z cudzoziemcami, przewidziany przez prawo ojczyście wnioskodawcy, sam przez się nie stanowi przeszkody do zwolnienia go przez sąd od złożenia kierownikowi urzędu stanu cywilnego dowodu zdolności do zawarcia małżeństwa według tego prawa (art. 46 ust. 1 prawa o aktach stanu cywilnego, art. 6 prawa prywatnego międzynarodowego).

Sprawy małżeńskie

Art. 565 KPC

§ 1. Rozstrzygnięcie o istotnych sprawach rodziny w braku porozumienia małżonków, jak również udzielenie zezwolenia na dokonanie czynności, do której jest potrzebna zgoda drugiego małżonka lub której drugi małżonek sprzeciwił się, może nastąpić dopiero po umożliwieniu złożenia wyjaśnień małżonkowi wnioskodawcy, chyba że jego wysłuchanie nie jest możliwe lub celowe.

§ 2. To samo dotyczy nakazu sądu, aby wynagrodzenie za pracę albo inne należności przypadające jednemu małżonkowi były w całości lub w części wypłacane do rąk drugiego małżonka.

§ 3. Przepis § 1 stosuje się także do rozstrzygnięcia o wyłączeniu odpowiedzialności małżonka za zobowiązania zaciągnięte przez drugiego z małżonków w sprawach wynikających z zaspokajania zwykłych potrzeb rodziny, jak również do uchylecia postanowienia w tym przedmiocie.

Sprawy małżeńskie

Art. 24 KRO Małżonkowie rozstrzygają wspólnie o istotnych sprawach rodziny; w braku porozumienia każdy z nich może zwrócić się o rozstrzygnięcie do sądu.

Art. 28 KRO § 1. Jeżeli jeden z małżonków pozostających we wspólnym pożyciu nie spełnia ciężącego na nim obowiązku przyczyniania się do zaspokajania potrzeb rodziny, sąd może nakazać, ażeby wynagrodzenie za pracę albo inne należności przypadające temu małżonkowi były w całości lub w części wypłacane do rąk drugiego małżonka.

Art. 39 KRO Jeżeli jeden z małżonków odmawia zgody wymaganej do dokonania czynności, albo jeżeli porozumienie z nim napotyka trudne do przewyciężenia przeszkody, drugi małżonek może zwrócić się do sądu o zezwolenie na dokonanie czynności. Sąd udziela zezwolenia, jeżeli dokonania czynności wymaga dobro rodziny.

Sprawy małżeńskie

Art. 567 KPC

§ 1. W postępowaniu o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami sąd rozstrzyga także o żądaniu ustalenia nierównych udziałów małżonków w majątku wspólnym oraz o tym, jakie wydatki, nakłady i inne świadczenia z majątku wspólnego na rzecz majątku osobistego lub odwrotnie podlegają zwrotowi.

§ 2. W razie sporu co do ustalenia nierównych udziałów w majątku wspólnym sąd może w tym przedmiocie orzec postanowieniem wstępnym.

§ 3. Do postępowania o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami, a zwłaszcza do odrębnego postępowania w sprawach wymienionych w paragrafie pierwszym stosuje się odpowiednio przepisy o dziale spadku.

Sprawy małżeńskie

Legitymację do zgłoszenia wniosku o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej małżonków posiadają: każdy z małżonków; spadkobiercy zmarłego małżonka; nabywca spadku lub udziału w spadku; nabywca praw spadkowych przysługujących spadkobiercy zmarłego małżonka; wierzyciel, który w drodze egzekucji najpierw zajął roszczenie o podział majątku wspólnego, a następnie dopiero w wykonaniu prawa swojego dłużnika zgłosił taki wniosek (art. 887, 902 i 912 KPC); Skarb Państwa w zakresie należących do majątku wspólnego przedmiotów, co do których orzeczono przepadek (art. 44 KK); konkubent lub konkubina zmarłego małżonka, jeżeli w trakcie trwania konkubinatu dorobili się wspólnego majątku; prokurator (art. 7 KPC); RPO (art. 14 pkt 4 RPOU) i RPD (*A. Zieliński (w:) Art. 567 KPC red. Zieliński 2017, wyd. 9*).

Sprawy małżeńskie

Poza małżonkami lub byłymi małżonkami pozostałe podmioty, które zamierzają brać udział w postępowaniu o podział majątku wspólnego po ustaniu małżeńskiej wspólności majątkowej powinny wykazać, że przysługuje im uprawnienie wskazujące, stosownie do art. 510 § 1 KPC, na to, że ich praw dotyczyć będzie wynik postępowania. Do udziału tych podmiotów dojść może poprzez objęcie ich wnioskiem, zgłoszenie swego udziału przez zainteresowanego lub wezwanie przez sąd, który zobowiązany jest do czuwania, żeby postępowanie było prowadzone z udziałem wszystkich zainteresowanych (post. SN z 5.9.2012 r., IV CZ 51/12, Legalis). Według Sądu Najwyższego, uczestnikami tego postępowania są np.:

- **wierzyciel jednego z małżonków może być uczestnikiem postępowania w sprawie o podział ich majątku wspólnego** (uchw. SN z 12.4.1995 r., III CZP 34/95, Legalis; *J. Gudowski*, Przegląd, 1998, s. 59);
- właściwa gmina jest zainteresowana wówczas, gdy sąd ma orzec o wydaniu lokalu przez jednego z małżonków (uchw. SN z 13.6.2003 r., III CZP 40/03, Legalis);
- spółdzielnia mieszkaniowa jest zainteresowana w sprawie wówczas, gdy jest zobowiązana lub wyraża gotowość do ustanowienia, w miejsce dotychczasowego, dwóch spółdzielczych lokatorskich praw do lokalu mieszkalnego (uchw. SN z 13.6.2003 r., III CZP 40/03, Legalis).

Sprawy małżeńskie

Art. 318 KPC

§ 1. Sąd, uznając roszczenie za usprawiedliwione w zasadzie, może wydać wyrok wstępny tylko co do samej zasady, co do spornej zaś wysokości żądania - zarządzić bądź dalszą rozprawę, bądź jej odroczenie.

§ 2. W razie zarządzenia dalszej rozprawy, wyrok co do wysokości żądania, jak również rozstrzygnięcie co do kosztów może zapaść dopiero po uprawomocnieniu się wyroku wstępnego.

Przedmiotem rozstrzygnięcia w postanowieniu wstępnym, wydawanym na podstawie art. 685 w zw. z art. 567 § 3 KPC, może być wyłącznie spór co do tego, czy konkretny składnik majątkowy wchodzi w skład majątku wspólnego. Wykluczone jest natomiast ustalanie składu majątku wspólnego, gdyż orzeczenie wydane w tym przedmiocie musi jednocześnie obejmować rozliczenie między stronami (post. SN z 16.1.2013 r., II CSK 193/12, Legalis).

W postępowaniu o podział majątku wspólnego sąd może postanowieniem wstępnym orzec o nieważności zawartej między małżonkami umowy zmieniającej ustrój ustawy (uchw. SN z 7.7.1971 r., III CZP 35/71, Legalis; *W. Siedlecki*, Przegląd, 1973, s. 118).

Inne sprawy opiekuńcze i sprawy rodzinne

Art. 12 Prawo o ustroju sądów powszechnych
(...)

§ 1a. W sądzie rejonowym może zostać utworzony wydział:

rodzinny i nieletnich - do spraw z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, spraw dotyczących demoralizacji i czynów karalnych nieletnich, leczenia osób uzależnionych od alkoholu oraz od środków odurzających i psychotropowych oraz spraw należących do sądu opiekuńczego na podstawie odrębnych ustaw;

Analogicznej regulacji nie ma w art. 16 PrUSP – regulującym strukturę organizacyjną sądu okręgowego. Konkludując powyższe sądem opiekuńczym **jest jedynie sąd rejonowy, a sprawy opiekuńcze w II instancji rozpoznaje wydział cywilny sądu okręgowego**. Jeżeli w sądzie rejonowym nie utworzono wydziału rodzinnego i nieletnich, funkcję sądu opiekuńczego sprawuje wydział cywilny, w ramach którego może zostać utworzona odpowiednia sekcja do spraw z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego (§ 19 ust. 1 RegSądR). Sekcję tworzy prezes sądu apelacyjnego za zgodą Ministra Sprawiedliwości (§ 21 ust. 1 RegSądR) na wniosek prezesa sądu okręgowego (*Natalia Krej (w:) Art. 568 KPC red. Marszałkowska-Krześ 2018, wyd. 21*).

Inne sprawy opiekuńcze i sprawy rodzinne

W sprawach nagłych inny miejscowo sąd opiekuńczy wydaje z urzędu wszelkie potrzebne zarządzenia. Takie niezbędne zarządzenia mogą być wydawane także w stosunku do osób, które nie podlegają jego właściwości miejscowej, z zastrzeżeniem zawiadomienia o tym sądu opiekuńczego miejscowo właściwego. Ocenę nagłości wypadku odnieść należy do okoliczności konkretnej sprawy. [zob. *H. Dolecki*, Ingerencja sądu opiekuńczego, s. 71–72; *T. Zawiślak*, Zarządzenia sądu opiekuńczego, s. 42 i n. i *J. Skibińska-Adamowicz*, w: *J. Ignaczewski* (red.), Komentarz, s. 249 i n.].

§ 228 Regulaminu sądów powszechnych

1. W przypadkach, o których mowa w art. 569 § 2 K.p.c., w razie wydania zarządzeń przez sąd, który nie jest właściwy miejscowo, należy zawiadomić o tym sąd właściwy, przesyłając odpisy wydanych zarządzeń.
2. Po ustaniu konieczności działania sądu, który nie jest właściwy miejscowo, akta sprawy przesyła się do sądu właściwego po uprawomocnieniu się postanowienia o przekazaniu sprawy.

§ 229 Sąd opiekuńczy, doręczając uczestnikom postępowania odpis postanowienia o wszczęciu postępowania, udziela im niezbędnych pouczeń.

Wyłączenia

Art. 594 – 598 KPC

Art. 598 (15) - 598 (22) KPC

Art. 603(1) – 605 KPC

Zakres materiału

E. Marszałkowska-Krześ (red.) MERITUM Postępowanie cywilne, Wolters Kluwer, 2017, nb. 1159-1163, 1166-1171, 1216-1219, 1234-1235, 1272-1281.